

YÜKSELİŞ

Martin MacInnes 1983'te Inverness'te doğdu. *Infinite Ground* ve *Gathering Evidence* kitaplarının yazarıdır ve Somerset Maugham Ödülü, Scottish Book Trust Yeni Yazarlar Ödülü ve Manchester Kurgu Ödülü'nün sahibidir. 2020 yılında National Centre for Writing/British Council tarafından Birleşik Krallık'ın geleceğini şekillendiren on yazardan biri olarak seçildi. Edinburgh'da yaşamaktadır. Son romanı *Yükseliş (In Ascension)*, büyük çıkış yaparak Booker başta olmak üzere birçok ödül listesinde yer almış ve Arthur C. Clark Kurmaca Ödülü'nü kazanmıştır.

Ebru Kılıç Milas'ta 1971'de doğdu. Lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde, yüksek lisans öğrenimini Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi İnsan Hakları Hukuku programında tamamladı. 1999'dan bu yana 100'ü aşkın çevirisiyle birçok yayınevine katkıda bulunan Kılıç'ın başlıca çevirileri arasında Manuel Castells'in *Enformasyon Çağı Üçlemesi*, Cyprian Broodbank'in *Orta Deniz'in Yapımı*, Karen Barkey'in *Farklılıklar İmparatorluğu* yer alır.

MARTIN MACINNES

Yükseliş

Roman

Çeviren
Ebru Kılıç

YAPI KREDİ YAYINLARI

İçindekiler

Endeavour • 7

Datura • 89

Kourou • 169

Nereus • 227

Ascension • 293

Oceana • 339

Birinci Kısım
ENDEAVOUR

Bir

Ülkenin denizin yaklaşık yedi metre altında kalan en alçak kesiminde doğdum. Benden üç yıl sonra kız kardeşim gelince güneye, şehrin içine, Rotterdam'ın kuzey bölgesine taşındık. Orada toprak yeni kazılmış, deniz tabanından alınmış, gemilerle çıkarılıp betonla takviye edilmişti. Caddenin bazı kısımları gevşemişti, alttaki toprak hâlâ yumuşaktı. Tütsü yaktığımızı hatırlıyorum, evin içindeki o tuzlu acı kokuyu. Sanki her an bir tılsımdı, yoktan var edilmesi gereken bir sahneydi.

Nehir kıyısındaki plaj yapaydı, orada yürüdüğümüzde altımızda boş bir alan, devasa bir yarık olduğunu hayal ederdim. Hafta sonları ve tatillerde plaja giderdik, babam gelgit dalgalarını büyük bir dikkatle izlerdi. Asla bir tek yerde durmaz, bir yerden diğerine yürürdük. Plastik kovama kum doldurur, sıkıştırır, sıkıştırır, sonra kovayı ters çevirirdim; durmadan yapardım bunu. “Fazla derin kazma” diye uyarırdı babam, sonra bakışlarını yine suya çevirirdi.

İkinci Dünya Savaşı'nda Rotterdam'ın merkezi, tarihi eski şehir tümüyle yıkılmış. Annem ve babamın gençlik hatıraları açık alanlarla, geniş bulvarlarla, limanlardan esip kırbaç gibi vuran rüzgârlarla doluydu. Çok sayıda bina yerle bir olduğundan daha uzakları görebiliyorlarmış. Geniş siyah bordürlü küçük beyaz kartlara basılmış fotoğraflar göstermişlerdi bana. Bulutlu, tozlu sahnelerdi ve ayakta kalan binalardan tutun bunların arasında yürürken kameranaya yakalanmış insanlara varıncaya dek her şey daha küçük, daha kısa görünüyordu. Beni rahatlatmıştı bu, dünyanın büyüdüğünü, hâlâ yaratılma halinde olduğunu gösteriyordu. Belki bir gün büyümesi biterdi. Rotterdam'ın, o kocaman limanda sıralanmış yanar rafinerileri sayesinde aydınlanan gökdelenleri artık Manhattan'ı andırıyordu: Çelik, krom ve camdan oluşan bir orman. Beş yaşımdayken bir pazar günü, küreğim kumu yarıverdi ve aşağıdaki betona sürtünüp tıngırdadı. O etki bütün sinir uçlarımdan geçip içimi cız ettirdi, başımı döndürdü. Gerçek değildi. Babamın bana bakışındaki dehşeti asla unutmayacağım. Bir şeyi mahvettiğimi

söylüyordu o bakış. Yanılısama perdesini yırtmıştım madem, şimdi bedelini ödemem gerekiyordu.

Annem Fenna kuzeyliydi, bir hemşire ile bir fabrika işçisinin tek çocuğuydu, o üniversiteye başlarken ikisi de ölmüştü; annesi kanserden gitmişti, babası da ondan kısa süre sonra, ne olduğu anlaşılamayan bir hastalıktan göçmüştü. Matematik, yani onun tutkuyla bağlı olduğu iş, bir yüzleşme kisvesi altına gizlenebilen bir teselli, gerçeklikten bir kaçış olarak görülebilirdi belki, ama kuzeni Erika'nın söylediğine göre bu doğru değildi. Fenna her zaman matematiğe ilgi duymuştu. Sadece ilgi de değildi, büyülenmeydi, takıntıydı. Utangaç, içine kapanık bir çocuktu, ona bir şey söylenmeden nadiren konuşurdu, bir kitabın etrafında konum almaya öyle alışkındı ki –eller onu kavramış, gözleri ona dikilmiş, dizleri onu yerleştirmek için dik tutulmuş olurdu– öteki türlü eksikmiş gibi görünürdü.

Annem ne yaptığını anlatmaya çalışmadı hiç, herhalde benim de kaptığım, yararı olmayan bir alışkanlıktı bu. Ömrünün büyük bölümünü üniversitede geçirmesine rağmen bir öğretmen, bir bilgilendirici değildi. Matematiğin iletişim kurmakla, bir insandan diğerine bir şey aktarmakla ilgisi yoktu; daha arıydı, müziğe yakındı, vahiy almak gibi. Annemin raflarında gördüğüm kitapların adları –*Köşeli Formların Felsefesi*, *Atış Dönüşümleri*, *Hiperbolik Hareket*, *Ultraparalel Teorem*– dışbükey yüzeylere benzerdi; altındaki maddeye biraz olsun yaklaşmadan ellerimi gezdirirdim üstlerinde. Bir cildin sırtında bir sonsuzluk sembolü vardı, birbirinin içinde sonsuzca dolaşan iki ilmek, ama başlık yoktu. Annemin bütün gün ne yaptığını anlayamazdım, ömrü boyunca ne düşündüğünü kavrayamazdım. Fenna düşüncelerinin dilini konuşsaydı sesi dünyadaki hiçbir şeye benzemezdi.

Sık sık migren ağrıları çeker, gözleri kapalı, kaşlarının üstünde ıslak beyaz bir mendille kendine ait bir odada uzanırdı. Böyle zamanlarda içindeki gerginlik bütün eve yayılırdı. Babamız Geert evin içinde nöbet tutardı, asla sesimizi yükseltmeyelim, asla kapı açıp kapatmayalım, asla bilgisayarımızı çalıştırmayalım diye. Hatta fazla yüksek sesli düşündüğümde gözlerini çevirir dik dik bakardı. Bunu severdi, bir disiplin biçimi olarak Fenna'yla ilgilenmeyi. Bir amaç ve meşgaleydi onun için. Fenna iyileştikten sonra ise daha tuhaf gelirdi

her şey, alıştığımız rolleri yitirdiğimiz o kısa dönemlerde hiçbirimiz ne yapacağımızı bilemezdik. Fenna'nın semptomlarını abarttığına ya da en azından bazen uzattığına eminim. Migren nöbetleri onun etrafına bir bariyer çekerdi, ona tek başına olacağı bir mekân ve zaman verirdi. Başka soru yoktu, yapması gereken açıklama yoktu. Ama bu nöbetler aslında Geert içindi, onun kendisini yararlı hissetmesi için; ona bir rol vermek, dikkatini dağıtmak, böylece bizi onun kişiliğinin daha değişken yönlerinden korumak için.

Çocukluğumda şiddetin iki kaynağı vardı, biri büyümenin kendisiydi. Kemiklerim aniden başlayan şiddetli ataklarla uzuyordu. Geceleri ıstırap verici olabilirdi, tahammül edilmez bir ağrıyla zonklardı bacaklarım. Deliksiz bir uyku çekmeden aylar geçerdii. Kâbuslar görürdüm; derimin altında minyatür bir sanayinin işleyip durarak beni yeni baştan yaptığı, eli kolu bağlı çaresiz bir gözlemci olarak dışarda kaldığım kâbuslar. Terlerdim, bazen de kusardım bu tecrübenin sert tuhaflığından ötürü. Ama bütün bunlar olurken Fenna kendi ıstırabını bir kenara bırakmayı başarır, yanımda olurdu. Onu çağırمام gerekmezdi, ses çıkarmam gerekmezdi; ona ihtiyacım olduğunu bir şekilde hisseder, gelirdi. Nemli saçlarımı alnımdan kaldırır, ellerini baldırlarıma ve uyluklarıma bastırır, onları kavrar, parmaklarını etime batırır, sonra ritmik hareketlerle yukarı aşağı masaj yapar, ağrıyla boğuşup onu idare edilebilir bir şekle sokmaya çalışır, beni rahatlatırdı. O ayakucumda dikilirken başımı kaldırıp baktığımı, ilk başta kim olduğunu çıkaramadığımı hatırlıyorum. Bacaklarıma kuvvetle bastırırken yabani bir hal gelirdi üstüne. Ritim ve disiplinle tekrar tekrar bastırırdı, ben de sessiz kalmaya çalışırdım, o şaşırtıcı ilk rahatlama emarelerinden ötürü minnet duyduğum için yaşarırdı gözlerim, ağrıdan değil. Karanlıkta öyle tepemde dikilirken neredeyse benim bir parçammış gibi görünürdü Fenna. Merak ediyorum, ona ihtiyaç duymam, birleşmiş olduğumuz hissi hoşuna gider miydi acaba? Hiç bu kadar yakın olmamıştık. Böyle zamanlarda hiç konuşmazdık, deneseydim bile başaramazdım. Tuhaf, yumuşak, kuş gibi çirpinma sesleri çıkarırdı beni yatıştırırmaya çalışırken, uykuya dalmadan önce duyduğum son sesler.

Her akşam kendimi mezurayla –duvarlara işaret koymaktan sakınarak– ölçerdim, sabahları da ölçümler arasındaki farkları not alırdım. Bu gücün içimden geldiği, bedenimin içinde bu şekilde

açılan bir şey olduğu bilgisi beni korkuturdu. Tam yetişkin şeklim hazırlanmış, sıkıştırılmış ve doğumda minik bir top halinde dürülmüştü de yavaş yavaş açılıns diye bırakılmıştı sanki. Gözüm korkardı, bunu kendi başıma yapabileceğimden emin olamazdım; ama annem geceleyin yanımda, büyümekte ve değişmekte olan beni sırf gözetmekle kalmayıp yönlendirdiği için kendi başıma yapmam gerekmediğini de aslında hiç de yalnız olmadığımı da bilirdim. Sabahleyin yavaş yavaş dengesizce ilk adımlarımı attığımda, önümde masa arkamda duvar, mutfaktaki banka yerleştiğimde Fenna bana yalın bir şükran ve memnuniyetle bakardı. Benim için bir anlamı vardı bunun, görünümümün onu mutlu ettiğinin işaretiydi, onca şeyden sonra beni gerçekten istediğinin kanıtıydı.

Geert hayatında bir tek şey istemişti: Mimar olmayı. Çocukken koymuştu bunu kafasına ve bunun için çalışmıştı. Ama bir şeyler ters gitmişti ve giriş sınavlarında feci bir sonuç almıştı. O sınavlarda o kadar acınası bir sonuç almıştı ki bir daha sınava girme ihtimalini silmişti kafasından. Tek şansını heba etmiş ve bunu hiç atlatamamıştı. Onun bu hevesinden ve nasıl geri teptiğinden evden ayrılmamdan uzun süre sonra haberim oldu, o bana hiçbir şey anlatmazdı. Beni bilgilendiren yine Erika olmuştu. Hikâyenin tamamını bilmiyordu Erika, ama sınırlarının sorun yarattığını, Geert'in insanı köstekleyen anksiyeteden mustarip olduğunu ima etmişti.

Hayattaki tek isteği mimar olmak, toprağın üstünde bir şeyler inşa edip bunların biriktiğini görmek olan Geert de yapmak istemediğini açıkça ifade ettiği tek şeyi, atalarının yaptığı işi yapmaya başlamıştı sonunda: Denize gitmişti. İlk zamanlarda babası ve büyükbabası gibi Atlantik'e açılan trol teknelerinde çalışmıştı. Kronolojiyi doğru çıkardıysam eğer, neredeyse sınavda başarısız olur olmaz bu kararı vermişti; kendisini cezalandırmak, kalın halatların teninde açtığı taze yaralarda dondurucu tuzlu havanın yakıcılığını hissetmek istemişti sanki. Yıllarca yaptı bu işi, birçoğundan daha uzun süre dayandı ve hatırı sayılır bir para biriktirdi. Sonra her nasılsa, açıklanamaz bir şekilde Fenna'yla tanıştı.

Sokakta çarpıştılar, geceleyin, birbirlerinin kollarına düşüverdiler. Geert sarhoştu, bir bardan çıkmıştı ve kendi sakarlığından

dehşete düşmüş, donakalmıştı. Sonraki yirmi dört saati birlikte geçirdiler. Ardından Geert değişti. Akli onda kalmıştı, başka hiçbir şey düşünemiyordu. Bir gecede başka bir insan olup çıkmıştı. Amaç doluydu, kudret doluydu. Fenna'dan ayrı olmaya dayanamazdı. Denize gitmek bir firardı, bir faciaydı. Gemideyken kıskançlık ve paranoya onu yiyip bitirdi. Esmer, hali tavrı zarif, güzel Fenna'nın ona ilgi duymasına o da herkes kadar şaşırılmıştı, kendisiyle alay ediyordu, hepsi bir rüyaydı, kesinlikle. Karaya çıkınca alelacele duygusal bir karar verdi, hiç yapmadığı bir şeydi bu: Bir daha asla gemiye dönmemeye yemin etti. Çok geçmeden Fenna'nın akli başına gelecekti ve onunla ilişkisini kesecekti kesin, ama görüşmeyi sürdürmeleri, hatta istediği kadar bunu aklına getirmeye korksun, küçük de olsa, birlikte bir gelecek inşa etmeleri ihtimaline kapıyı açık bırakmalıydı. O gün Geert iki telefon görüşmesi yaptı, biri liman ofisiyle, diğeri ömrünün geri kalanını geçireceği kadınla.

Her şey tam: deniz, esrarengiz kadın, iki hayatı dönüştüren tesadüfi karşılaşma. Bunu anlatırken, klişelerden başka bir yol bulamamam, onların birleşmelerinin ne kadar açıklanamaz, ne kadar meşrulaştırılmaz ve de ne kadar büyük bir hata olduğunun kanıtı olmalı.

Sonradan anlaşıldı ki Geert aslında denizi tümüyle terk etmemişti. Orada çalışmayı sürdürdü, dolaylı olarak, neredeyse tam kırk yıl boyunca, sonunda adı sanı bilinmeyen karman çorman bir su işleri bürosunda ciğerleri iflas edip de ölünceye dek.

Geert'in baba tarafından büyükbabası, şirketin can çekiştiği yıllarda, Hollanda Doğu Hindistan şirketi VOC için çalışmıştı. Onun babası da VOC için çalışmıştı, babasının babası da, hikâyeye bakılırsa. Geert'in babası Johannes, atalarımızın maceralarını anlatmayı severdi. İhtiyar adam anlatıp dururken Fenna'nın yüzünde beliren ifadesiz tebessümü hatırlıyorum, tek kelimesine inanmazdı. Johannes anlatırdı, VOC modern çağın başlangıcıydı, bütün bunları, pencereden işaret ettiği Rotterdam gökdelenlerini mümkün kılan buluştu. 1602'de kurulan VOC dünyanın halka arz edilen ilk şirketi idi. Bir devletin bütün yetkilerine sahipti. Gemi filosu dünyayı dolaşır, anlaşmalar imzalar, düşmanlar ve müttefikler kazanır, mahkûmları infaz eder, koca koca ülkeleri sömürgeleştirirdi. VOC kendi parasını bile basıyordu. Johannes bize uzak diyarlarda, Hint Okyanusu'ndaki adalarda geçen ıssız bir adada mahsur kalan

kazazedelere, definelere, inanılmaz keşiflere dair muhteşem maceralar anlatırdı, kardeşimle ben de büyülenirdik. Bu hikâyeler öyle heyecan verici ve dramatikti ki yanında kendi hayatlarımız sıkıcı ve önemsiz görünürdü. Ama Johannes, Hollanda birazcık olsun farklı olsaydı bu maceraların hiçbirinin yaşanmamış olacağını söylerdi. Ülke topraklarının alçakta kalması ve burada tarım yapmanın zorluğu nedeniyle VOC yaratılmıştı. Hollanda'nın kendisini yeni baştan yaratması gerekmişti ve sonunda hayal gücünden doğan bir ülke haline gelmişti. Asıl Hollanda yerli yerinde dururken gölge ülkesi VOC dünyayı dolaşmıştı. Asıl ülke tehlike içinde, çevresindeki suyun tehdidi altında, her an sel riskiyle karşı karşıyayken VOC dünyanın okyanuslarını sömürmüştü; boğulma tehdidiyle sürekli karşı karşıya olması ülkeye okyanusları hiç kimsenin tanımadığı kadar tanıma ilhamı vermişti sanki.

Geert bu hikâyeleri sevmezdi, Johannes'in anlatmayı sevmesinin bir nedeni de buydu. Johannes koltuğundan taşıyormuş gibi görünen iriyarı, gürültülü, kızarıklık yüzlü bir adamdı. Bize göre babamıza hiç benzemezdi; Geert sıırım gibiydi, yorgundu, isteksizdi ve ketumdu. Ama şimdi geçmişe bakarken her şeyi farklı görüyorum. Hayatı boyunca babasından korkmuştu Geert, onun ilgisi ve onayı için çırpınmış, bu zayıflığından ötürü de kendi kendisinden nefret etmişti. Johannes'in söylediği küçük şeyler, bizi güldüren espriler, yorumlar Geert'i etkilerdi. Onun dilini ısırığımı, sonra odadan çıktığımı, Fenna'nın tebessümünün altındaki hafif endişeli bakışı görebilirdiniz. Ama benim ve kardeşimin Geert'ten korktuğu gibi onun da Johannes'ten korktuğu, o zamanlar aklıma bile gelmezdi.

Babasını hayal kırıklığına uğrattığının Geert için kuruntu olmadığı şimdi apaçık ortada, babası bunu ona tekrar tekrar kaniyetmişti zaten. En başta işi geliyordu. Babasının gözünde Geert zayıf, midesi denizi kaldırmayan biriydi. Ömrünün geri kalanı boyunca, şehirdeki ofislerinden birinde öldüğü âna dek su işleri bölge müdürlüğü *Waterschappen*'da hidrolik mühendisi ve danışman olarak çalıştı. Sonradan, tahmin edilebilir bir pişmanlık nöbeti içinde onun hayatını araştırmaya, her şeyi parça parça birleştirmeye başladığımda öğrendiğim kadarıyla *Waterschappen*'ın tarihi, yarı özerk devlet kurumları oluşturduğu, seçimler düzenleyip vergi topladığı günlere, on üçüncü yüzyıla uzanıyordu. Johannes hikâyelerinde bunu hiç anlatmamıştı, Geert'e itibar kazandırmak olurdu

bu, ama *Waterschappen*'in buluşlarıyla VOC'un kuruluşu arasında açık bir bağ vardı. *Waterschappen*'in yaptığı ve halen de sürdürdüğü iş hayati önemdeydi. Keşke bunu o zamanlar, Geert hayattayken anlamış olsaydım.

Waterschappen olmasaydı Hollanda var olamazdı. Ülkeyi hemen su basar, topraklar suyun altında kalırdı; ülkenin üçte ikisinden fazlası kaybolup giderdi. *Waterschappen* mühendis ordularıyla nehirlerle barajlar kurmanın, fazla suyu taşımanın, çocukluğumda sürekli gittiğimiz o küçük plaj gibi yapay kıyı şeritleri inşa etmenin yeni yollarını tasarlayıp benimsiyordu. Bu iş hiç bitmiyordu, su idaresi süre sınırı olmayan bir projeydi. O zamanlar anlayamadığım şey buydu, Geert'in uzun süren hizmeti boyunca her bir gün omzunda taşıdığı yükün de bu olduğunu bugün görebiliyorum. Bu yüzden akşamları eve geldiğinde üstünde bir rahatlama değil bir teslimiyet olurdu. Durmuyordu. Hafta sonları ve tatiller, geçici molalardı yalnızca; geniş Rotterdam bölgesini, iki milyonu aşkın kişinin yaşadığı bir bölgeyi sel olup yutabilecek suyu anlama, öngörme, çevirme ve dağıtma işinde verilen geçici molalar.

Geert bir kez bu hayata kendisini adadığında bir daha buradan çıkabilmesinin hiçbir yolu kalmamıştı. Bize, yani kızlarına da öfkeliydi çünkü varlığımızın dayattığı maddi ihtiyaçlar onu bu işe bağlıyordu. Ama işinde tanık oldukları da ruh halini etkiliyordu; tehlikeli bir dengeye bağlı bir dünya, insanlara düşman bir çevre, ancak uzman ekiplerin cerrahi müdahaleleri sayesinde kaçınılan felaketler. Bunun için minnet duyulmasını istediğinden değil, tehdidin varlığı biraz olsun kabul edilse yeterdi.

Her yerde bir rehavet görüyor ve bundan nefret ediyordu. Her akşam yaptığı son iş ertesi sabahın kahvaltısı için tabaklarımızı sofraya yerleştirmek olurdu, ruh çağırır gibi, dua edercesine; bu hazırlık ve geleceğe yatırım yeni günün gelmesini teminat altına alacaktı sanki. İzin günlerinde bile sabahları erken kalkar, bizim de öyle yapmamızda ısrar eder, genelde yediyi geçirmememizi isterdi. Şafak vakti, dışarıda hemen benim odamın önünde dikildiğini hatırlıyorum, ayakları taşları ezerdi ve gürültülü bir biçimde canla başla penceremi temizlemeye başlardı. Sonradan şaşkınlıkla merak eder oldum, her zaman sadistçe bulduğum bu eylemler aslında hayatın tadını çıkarmamızı, dışarı çıkmamızı, bir şeyler yapmamızı, dünyayı tecrübe etmemizi istediği için miydi acaba? Bizim özgürlüğümüz